

# Spis treści

## ROZDZIAŁ 1

|                                                                  |    |
|------------------------------------------------------------------|----|
| Uśiłowanie samobójstwa, samobójstwo w starości i parasamobójstwo | 11 |
| <i>Adam A. Zych</i>                                              |    |
| 1.1. Wprowadzenie                                                | 11 |
| 1.2. Wybrane czynniki ryzyka decyzji suicydalnych ludzi starych  | 15 |
| 1.3. Interwencja kryzysowa w sytuacji zagrożenia samobójstwem    | 31 |
| 1.4. Podsumowanie                                                | 36 |
| Bibliografia                                                     | 37 |

## ROZDZIAŁ 2

|                                                                                        |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Ciche samobójstwa u osób powyżej 65. roku życia                                        | 41 |
| <i>Agnieszka Gmitrowicz</i>                                                            |    |
| 2.1. Wprowadzenie                                                                      | 42 |
| 2.2. Jak rozumieć „ciche” samobójstwo?                                                 | 44 |
| 2.3. Starzenie się człowieka a zachowania samobójcze w kontekście procesu samobójczego | 45 |
| 2.4. Przypadek procesu samobójczego kombatantki II wojny światowej                     | 47 |
| 2.5. Profilaktyka zachowań samobójczych w populacji seniorów                           | 50 |
| Bibliografia                                                                           | 51 |

## ROZDZIAŁ 3

|                                                                                               |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Zamachy samobójcze osób starszych w Polsce w latach 2010–2021 w świetle statystyki policyjnej | 55 |
| <i>Norbert Malec</i>                                                                          |    |
| 3.1. Wprowadzenie                                                                             | 56 |
| 3.2. Seniorzy w populacji społeczeństwa polskiego                                             | 57 |
| 3.3. Prawne aspekty zachowań suicydalnych                                                     | 59 |
| 3.4. Statystyka samobójstw osób starszych                                                     | 61 |
| 3.5. Prewencja samobójstw wśród osób starszych                                                | 66 |
| Bibliografia                                                                                  | 68 |

## ROZDZIAŁ 4

Rozpowszechnienie i czynniki ryzyka samobójstw wśród osób starszych:  
dane za lata 2012–2021

71

*Daria Biechowska*

|                                                                        |    |
|------------------------------------------------------------------------|----|
| 4.1. Wprowadzenie                                                      | 71 |
| 4.2. Cel i zakres                                                      | 72 |
| 4.3. Epidemiologia                                                     | 73 |
| 4.4. Próby samobójcze                                                  | 74 |
| 4.5. Dlaczego osoby starsze częściej umierają po próbie samobójczej?   | 75 |
| 4.6. Metoda popełnienia samobójstwa                                    | 76 |
| 4.7. Idea samobójcza                                                   | 76 |
| 4.8. Pacjenci psychiatryczni                                           | 77 |
| 4.9. Czynniki związane z samobójstwem                                  | 78 |
| 4.10. Myśli samobójcze                                                 | 79 |
| 4.11. Choroby psychiczne i używanie substancji                         | 79 |
| 4.12. Choroby fizyczne                                                 | 81 |
| 4.13. Cechy osobowości                                                 | 81 |
| 4.14. Czynniki społeczne                                               | 82 |
| 4.15. Dostęp do broni palnej                                           | 83 |
| 4.16. Charakterystyka biologiczna                                      | 84 |
| 4.17. Czynniki chroniące                                               | 85 |
| 4.18. Projektowanie interwencji: wnioski z badań nad czynnikami ryzyka | 86 |
| 4.19. Podsumowanie                                                     | 87 |
| Bibliografia                                                           | 88 |

## ROZDZIAŁ 5

Higiena psychiczna a zachowania suicydalne seniorów

95

*Andrzej Bałandynowicz*

|                                                                                                         |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.1. Wprowadzenie                                                                                       | 96  |
| 5.2. Zdrowie psychiczne osób w wieku senioralnym a zachowania suicydalne                                | 97  |
| 5.3. Arteroterapia osób w wieku senioralnym prewencją zachowań suicydalnych                             | 98  |
| 5.4. Postawy prozdrowotne osób starszych a ich integracja społeczna                                     | 101 |
| 5.5. Indywidualizm podmiotowy osób starszych barierą przed zachowaniami suicydalnymi                    | 104 |
| 5.6. Interwencje terapeutyczne podstawą kreowania osobowości wyższych stanów rozwojowych osób starszych | 107 |
| 5.7. Samotworzenie – twórczym aktem transcendencji horyzontalnej i wertykalnej osób starszych           | 110 |
| 5.8. Teoria dezintegracji pozytywnej podstawą moralno-prawnego porządku w profilaktyce presuicydalnej   | 114 |
| 5.9. Porządek społeczno-kulturowy postrzegania osób w wieku senioralnym                                 | 118 |

|                                                                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.10. Negatywne zjawiska cywilizacyjne a izolacjonizm przestrzenny osób starszych                                             | 122 |
| 5.11. Determinizm i konformizm społeczny kontra indeterminizm i pozytywne nieprzystosowanie w prewencji zachowań suicydalnych | 126 |
| 5.12. Ageizm wobec osób senioralnych źródłem zachowań dyskryminacyjnych                                                       | 128 |
| 5.13. Podsumowanie                                                                                                            | 130 |
| Bibliografia                                                                                                                  | 131 |

## ROZDZIAŁ 6

|                                     |     |
|-------------------------------------|-----|
| Etiologia samobójstw osób starszych | 135 |
|-------------------------------------|-----|

*Brunon Hołyst*

|                                                     |     |
|-----------------------------------------------------|-----|
| 6.1. Rozmiary samobójstw seniorów                   | 136 |
| 6.2. Ogólna ocena uwarunkowań zachowań suicydalnych | 139 |
| 6.3. Negatywne skutki samotności                    | 142 |
| 6.4. Niski poziom zadowolenia z życia               | 147 |
| 6.5. Ryzyko zachowań suicydalnych                   | 154 |
| 6.6. Działania profilaktyczne                       | 158 |
| Bibliografia                                        | 162 |

## ROZDZIAŁ 7

|                                                                    |     |
|--------------------------------------------------------------------|-----|
| Zapobieganie samobójstwom ludzi starszych – rozważania teoretyczne | 167 |
|--------------------------------------------------------------------|-----|

*Joanna Kufel-Orłowska*

|                                                                    |     |
|--------------------------------------------------------------------|-----|
| 7.1. Wprowadzenie                                                  | 168 |
| 7.2. Zakres problemu. Przyczyny i motywacja samobójstw             | 168 |
| 7.3. Czynniki ryzyka i ochrona                                     | 170 |
| 7.4. Podatność wiktyimizacyjna                                     | 173 |
| 7.5. Ochrona ludzi starszych przed samobójstwami                   | 174 |
| 7.6. Rola mediów w przeciwdziałaniu samobójstwom. Rekomendacje WHO | 176 |
| 7.7. Pomoc i poradnictwo                                           | 179 |
| 7.8. Prewencja samobójstw. Działania profilaktyczne                | 181 |
| 7.9. Podsumowanie                                                  | 183 |
| Bibliografia                                                       | 184 |

## ROZDZIAŁ 8

|                                                |     |
|------------------------------------------------|-----|
| Specyfika zachowań samobójczych osób starszych | 187 |
|------------------------------------------------|-----|

*Adam Czabański, Halszka Witkowska*

|                                                                                                 |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 8.1. Wprowadzenie                                                                               | 187 |
| 8.2. Charakterystyka zachowań samobójczych osób starszych w świetle literatury suicydologicznej | 188 |

|                                                                              |     |
|------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 8.3. Dynamika samobójstw wśród seniorów w Polsce w okresie pandemii COVID-19 | 192 |
| 8.4. Analiza listów pożegnalnych                                             | 194 |
| 8.5. Podsumowanie                                                            | 202 |
| Bibliografia                                                                 | 203 |

## ROZDZIAŁ 9

|                                                                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Powiązanie czynników ryzyka i czynników ochronnych w zapobieganiu samobójstwom wśród starszych dorosłych – przegląd literatury | 207 |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|

*Julia Ciolek*

|                                          |     |
|------------------------------------------|-----|
| 9.1. Wprowadzenie                        | 207 |
| 9.2. Czynniki ryzyka i czynniki ochronne | 211 |
| 9.3. Podsumowanie                        | 233 |
| Bibliografia                             | 234 |

## ROZDZIAŁ 10

|                                                                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Praca wolontaryjna z osobami starszymi na przykładzie Stowarzyszenia mali bracia Ubogich – ujęcie suicydologiczne | 247 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|

*Marlena Stradomska*

|                                                                                                     |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 10.1. Wprowadzenie                                                                                  | 248 |
| 10.2. Historia „les petits frères des Pauvres” we Francji i na świecie                              | 248 |
| 10.3. Historia Stowarzyszenia mali bracia Ubogich w Polsce                                          | 249 |
| 10.4. Zagadnienie suicydalne u osób starszych                                                       | 250 |
| 10.5. Istota pierwszego kontaktu i wsparcia nieprofesjonalnego a Stowarzyszenie mali bracia Ubogich | 252 |
| 10.6. Podsumowanie                                                                                  | 254 |
| Bibliografia                                                                                        | 255 |

## ROZDZIAŁ 11

|                                                                           |     |
|---------------------------------------------------------------------------|-----|
| Wsparcie i aktywizacja społeczna seniorów – przeciwdziałanie samobójstwom | 259 |
|---------------------------------------------------------------------------|-----|

*Natalia Wojak*

|                                                                                  |     |
|----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 11.1. Wprowadzenie                                                               | 259 |
| 11.2. O samobójstwie                                                             | 261 |
| 11.3. Zarys wsparcia i aktywizacji społecznej osób starszych                     | 264 |
| 11.4. Profilaktyka w praktyce – na przykładzie wybranych programów prewencyjnych | 268 |
| Bibliografia                                                                     | 275 |